

РЕЗИМЕ

МЕРЕЊЕ
НА
ПОЛИТИЧКИ
ШТЕТНИ
НАРАТИВИ

ИС Институт за
комуникациски
студии

ШТЕТ-НА

Наслов на публикацијата:

Мерење на политички штетни наративи (ШТЕТ-НА)

Издавач:

Институт за комуникациски студии
ул. „Јуриј Гагарин“ 17-1-1, Скопје
www.iks.edu.mk

За издавачот:

вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска

Едиција:

ResPublica

Автори:

Вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска
Проф. д-р Елеонора Серафимовска
Александра Теменугова
Проф. д-р Весна Шопар
Проф. д-р Маријана Марковиќ
м-р Бојан Георгиевски
м-р Михајло Лахтов
м-р Мила Стаменова
Асс. м-р Теа Конеска-Василевска
Дарко Малиновски
Владимир Делов

Уредник:

вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска

Јазична редакција:

Проф. д-р Симона Груевска-Маџоска

Графички дизајн:

Татјана Коцева Спинова

Техничко уредување:

Дејан Јовески

Место и година:

Скопје, 2024

Содржина

Вовед	4
КЛУЧНИ НАОДИ	4
1. Мониторинг на комуникациските практики и наративи на политичките актери преку нивните интернет- и фејсбук-страници	8
1.1. Комуникациски практики на политичките партии и нивните лидери во ноември 2023	8
1.2. Комуникациски практики на политичките партии и нивните лидери во декември 2023	10
1.3. Мониторинг на комуникацијата на членовите на Владата на РСМ преку официјалните фејсбук-страници во декември 2023	15
2. Мониторинг на медиумското известување за политичките актери	16
2.1. Извештај за мониторингот на известувањето на онлајн-медиумите за политичките актери	17
Извештај за ноември 2023 година	17
Извештај за декември 2023 година	20
2.2. Извештај за мониторинг на известувањето на ТВ-станиците за политичките актери	23
Извештај за ноември 2023 година	23
Извештај за декември 2023 година	27

Вовед

Вториот извештај „Мерење на политички штетни наративи (ШТЕТ-НА)“ е сублимат на податоците од мониторингот на комуникациските практики на политичките актери во **ноември** и **декември 2023** во кои се идентификувани штетни наративи. Дополнително, извештајот содржи анализа како овие штетни наративи се третирали во централните информативни изданија на девет телевизии и 11 онлајн-медиуми.

Исто како и во [првиот извештај за септември и октомври 2023](#), и тука емпириски се доловени содржината и обемот на штетните наративи пропагирани од политичките актери, интензитетот, темите и субјектите кон кои се насочени негативните пораки. Притоа, во извештајот се посочени прекршувањата на [стандардите и начелата за недискриминирачка и транспарентна политичка комуникација](#) од страна на политичките претставници, како и [стандардите за професионално и етичко новинарско известување](#).

Истражувањето „Мерење на политички штетни наративи“ (ШТЕТ-НА), Институтот за комуникациски студии (ИКС) го реализира во рамките на проектот „Употреба на новинарство засновано на факти за подигање на свеста и спротивставување на дезинформациите во медиумскиот простор во Северна Македонија: Користи факти“, поддржан од Британската амбасада во Скопје. Истражувањето е лонгитудинално и во текот на 2023 и 2024 година во неколку фази го спроведува тим од ИКС во соработка со истражувачи и експерти од областа на комуникациите и на медиумите, како и со медиумски професионалци во делот на мониторингот и на контролата.

Методолошката рамка, примероците и динамиката на следење, како и детали за целиот истражувачки процес се достапни на: [ШТЕТ-НА](#).

Овој документ претставува резиме на мониторингот во ноември и декември 2023 година.

Целото истражување може да се прочита [ТУКА](#).

Клучни наоди

Во последните два месеци од 2023 година, политичките актери во Македонија ја зголемија употребата на штетни наративи во однос на септември и октомври, а тоа се отслика и во медиумите, пред сè кај онлајн-медиумите кои со еднострано и некритичко известување придонесуваат кон загадувањето на медиумскиот простор. Растот на штетните наративи се совпадна со периодот на подготовки за формирање на таканаречената техничка влада којашто треба да ги спроведе изборите закажани за мај 2024 година. Резултатите од досегашниот четиримесечен мониторинг укажуваат на благо зголемување на бројот на утврдени штетни наративи и навестуваат веројатност дека како што се приближува изборниот датум ќе се зголемува „штетната“ реторика и дека таа ќе стануваат сè поприсутна во медиумите.

Безскрупулозна реторика

На прсти можат да се избројат партиите што воопшто не користеле штетни наративи во ноември и декември, а најголемите партии (ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ), како и во претходниот период, предводат во нивната употреба. Мониторингот и анализата на партиската јавна комуникација за ноември и декември покажуваат дека во јавниот дискурс на интернет-страниците и на објавите на Фејсбук од политичките актери во Северна Македонија, најчесто се користи реторика во која се изнесуваат непроверени наоди и непоткрепени наводи за корумпираност, нетранспарентност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност како основа за обвинување на политичките противници.

СДСМ тоа најчесто го прави кога критикува градоначалници од редовите на „ДПМНЕ“, а има тенденција да ги става „проруска“ Левица и ВМРО-ДПМНЕ во иста група и да ги етикетира како „анти-народни“ и „анти-ЕУ“ политички блок, за разлика од себеприкажувањето како „проевропски блок“, транспарентна и ЕУ-ориентирана партија, која е бранител на интересите на народот. Од друга страна, ВМРО-ДПМНЕ најчесто се претставува како спасител и бранител на народот, а користи непроверени и непоткрепени наводи кога ја критикува власта на „СДС и ДУИ“ за коруптивно и неодговорно работење. Левица пак е најостра во критиките и алудира на наратив во којшто тие се ‘еден против сите’, односно се борат против „коруптивната“ и „подложна на странското влијание од империјалистичкиот Запад“ власт на „СДС-ДУИ-ВМРО“.

Добри и лоши

Штетните наративи кои се забележани во мониторираниот период најчесто се поврзани со поткопување на довербата во институциите, пристрасно селектирање и поттикнување поделба меѓу нас - доброто и тие - лошото. Кај ДУИ се забележуваат штетни објави во кои доминира етнички мотивиран дискурс и етноцентризам, особено за Денот на албанското знаме, и себеприкажувањето е најчесто во линија на бранител на правата на Албанците, прозападна и проевропска опција која работи во склад со западните вредности.

Кај опозициските партии - Алтернатива, Беса и Демократско движење, се забележува унифициран, заеднички настап како Европски сојуз за промени, особено во изнесувањето ставови кои се критички кон владејачките партии, а посебно кон Демократската унија за интеграција – ДУИ, која е нивен главен опонент. На тој начин, тие се обидуваат една порака да стигне до поширока публика, односно поголем број гласачи, имајќи ја предвид изборната 2024 година, а со оглед на тоа дека ЕСП се претставува како алтернатива на ДУИ. Притоа, во пораките кон јавноста, ЕСП се претставува како опција која ќе донесе подобра иднина, правда и искоренување на корупцијата.

Оцрнување, етикети и подмолни напади

Речиси кај сите поголеми партии, кои се прилично комуникациски проактивни, нотирани се практики за оцрнување на политичките опоненти и напади на личноста. Кај СДСМ фокусот на негативни етикети е на лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Христијан Мицкоски, најчесто именувани како „кочничари“, „блокатори“ на евроинтеграциските процеси; опозициската ВМРО-ДПМНЕ употребува етикети и навреди кон СДСМ и кон премиерот Димитар Ковачевски нарекувајќи го „неспособен“, „неискрен“ политичар. Се забележува демонизација на личноста за заменик-премиерот Артан Груби од ДУИ, присутна како тренд кај Европскиот сојуз за промени, но и кај Левица и ВМРО-ДПМНЕ. Кај Левица, пак, главните пораки се насочени кон СДСМ и ДУИ, честопати проследени со лепеза од навреди како „импотентните квислинзи од СДС и етнотрибалистичките сецесионисти од ДУИ“, именување кон ДУИ како „учки“ и „силеџии“, а спикерот на Собранието како „дезертер“.

Реториката скоро кај сите политички партии се базира врз употребата на зборови и формулации со коишто се оцрнува одредена група луѓе со цел да се предизвикаат раздори помеѓу про- и антиевропски, што е позастапено на фејсбук-страниците и се користи за поттикнување поделби во општеството, но поретко и за ширење паника, страв и несигурност.

Политичките актери забораваат дека слободата на изразување исто така содржи и обврска, не само право. Според член 10 од [Европската конвенција за човекови права](#), секој има право на слобода на изразување. Ова право ја вклучува и слободата да се застапува одредено мислење и да се примаат и даваат информации и идеи без мешање на јавната власт и без оглед на границите. Овој член не ги спречува државите да бараат лиценцирање на претпријатијата за радиодифузија, телевизискиот пренос или кината. Остварувањето на овие слободи, бидејќи со себе носи и должности и одговорности, може да подлежи на одредени формалности, услови, ограничувања или казни кои се пропишани со закон и неопходни во едно демократско општество, во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната безбедност, за спречување немири или криминал, за заштита на здравјето или моралот, за заштита на репутацијата или правата на другите, за спречување на откривањето доверливи информации или за одржување на авторитетот и непристрасноста на судството.

Владини канали за партиска пропаганда

Загрижувачки е трендот на користење официјални владини канали на комуникација за партиска пропаганда, односно објавување партиска содржина на фејсбук-профилите на премиерот, замениците на премиерот и министрите од Владата. И во двата месеца, покрај партиска пропаганда, кај заменик-премиерот Груби и тројца министри од Владата се забележани и штетни наративи.

Со објавите со партиска промоција и пропаганда на официјалните фејсбук-профили, премиерот и министрите директно ги прекршуваат начелата на професионалност и непристрасност во комуникацијата на владините претставници, но се прекршува и владиниот [Етички кодекс за јавни службеници](#). Со тоа негативно се влијае на довербата во нивната способност да работат непристрасно во полза на сите граѓани. Ваквиот тип објави во кои не се прави разлика меѓу активностите на лицата како носители на партиски и носители на јавни функции претставува кршење на принципите за професионална комуникација со јавноста.

Недостиг од критичко новинарство

Известувањето на онлајн-медиумите во последните два месеца од 2023 г. го карактеризира пораст на бројот на штетни наративи во однос на претходните анализирани месеци. Доминираат обвинувања со кои се поткопува довербата во институциите на државата, пристрасното селектирање, напаѓање и оцрнување/демонизирање на одредена личност и популизмот. Онлајн-медиумите им даваат кислород на овие токсични наративи најчесто со востановената практика на голо пренесување на партиските соопштенија и говорите на политичките субјекти. Од анализираниите медиуми, предничат порталите Курир и Република (во повеќе од 1/3 од сите идентификуваните „новинарски“ текстови), а далеку зад нив се останатите портали.

Со мониторингот на прилозите на деветте ТВ-станции во ноември 2023 г. се регистрирани вкупно 69 прилози со штетни наративи, што не отскокнува многу од мониторингот на претходните месеци (септември – 76, октомври – 66). Од друга страна, во ноември се забележува поголем број прилози со штетни наративи во споредба со септември и октомври кај МТВ 1, МТВ 2, Канал 5 и ТВ 21. Во најголемиот број случаи ваквите наративи се „произведени“ од политичките актери, а не од новинарите. Сепак, некритичкото и

неверификувано пренесување на сите политички изјави кои изобилуваат со непоткрепени обвинувања за корупција, непрофесионално работење, злоупотреба на службената должност, мултиплицирањето на силната реторика и негативните описи за политичките противници во медиумскиот етер придонесуваат за подривање на довербата во институциите, продлабочување на поларизацијата и спуштање на нивото на политичка комуникација и културата на говорот.

Предизвици

Една од целите на ова истражување е да се потенцираат стандардите и етичките правила кон кои треба да се придржуваат политичките актери и медиумите за да се исчисти јавната и медиумската средина од токсични наративи. Политичките партии, по својата природа и функција за постоење, имаат легитимна цел да ги артикулираат интересите на граѓаните, да ги критикуваат штетните политики и да нудат решенија барајќи ја поддршката од гласачите за да дојдат или останат на власт. Критичката и остра реторика е дел од политичката игра, но во демократските општества постојат низа стандарди за етична политичка комуникација и за должна почит кон политичките ривали. Објавувањето информации кои се манипулативни, дезинформации, неточни информации и злонамерни информации го нарушува начелото на комуникација базирана на докази. Преку таквиот дискурс во јавната комуникација од страна на политичките актери може сериозно да се влијае врз демократските процеси и во изборите, преку создавање и ширење лаги, напад врз личности, што може да резултира со намалување на довербата во изборниот процес и во институциите.

Избраните и именуваните функционери, како и партиските функционери имаат обврска во својата комуникација со јавноста и со медиумите да практикуваат етика во комуникацијата. Со [заедничката декларација на ОБСЕ](#) политичките партии се охрабруваат да донесат кодекси за однесување, кои, покрај другото, нивните членови, функционери, кандидати и избрани и именувани лица ги обврзуваат да се справат со говорот кој поттикнува нетолеранција, дискриминација или омраза. Слично на заедничката декларација, [Комитетот на министри на Советот на Европа](#) повикува на усвојување кодекси на однесување, во кои ќе се предвидат интерни процеси за санкционирање на говорот на омраза.

Од друга страна, во периодот кој претстои, медиумите ќе имаат мошне важна и сериозна задача на професионален и непристрасен начин да известуваат за политичките изборни кампањи и на балансиран и сеопфатен начин да ги пренесуваат нивните пораки, ветувања и промоција. Медиумските работници не треба да забораваат дека според членот 14 од [Етичкиот кодекс на новинарите](#) - известувањето од политичките процеси, посебно од изборите, треба да биде непристрасно и избалансирано, а новинарот мора да обезбеди професионална дистанца од политичките субјекти.

Исто така ќе биде важно тие да не бидат соучесници во креирањето или пренесувањето на штетните наративи и да бидат алатка во политичката биполаризација во општеството. Нивна задача ќе биде и успешно да ги препознаваат ваквите наративи кога доаѓаат од политичките актери и да најдат начин како да ги избегнуваат и да не им овозможуваат простор во кој тие ќе доминираат со јавниот дискурс.

1. Мониторинг на комуникациските практики и наративи на политичките актери преку нивните интернет- и фејсбук-страници

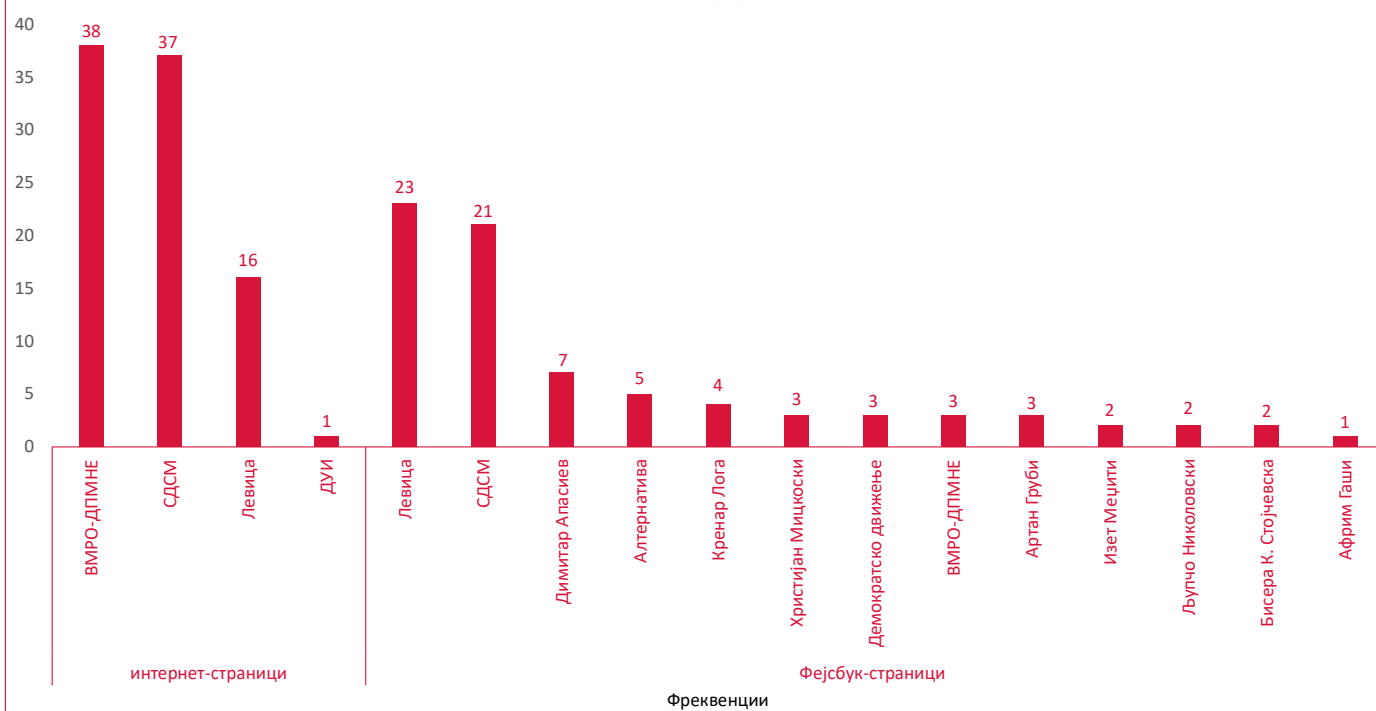
Предмет на мониторингот се интернет-страниците и фејсбук-профилите на 10-те политички партии кои се застапени со најмалку двајца пратеници во Парламентот (Алијанса на Албанците, Алтернатива, ДУИ, Демократско движење, ВМРО-ДМПНЕ, Левица, ЛДП, Нова социјалдемократска партија, СДСМ, Социјалистичка партија). На Фејсбук се мониторираат и профилите на лидерите на политичките партии, како и профилите на претседателот на Владата на РСМ и 13 заменици на премиерот и министри од Владата. Селектираните актери кои се предмет на мониторингот се земени предвид затоа што тие се креатори на доминантните пораки, јавниот дискурс и наративот, а токму тој наратив пенетрира во медиумите и преку нив се шири до целата јавност.

Во текот на ноември и декември, овие актери се анализирани во 14 денови во ноември и 16 денови во декември, согласно со динамиката „секој последователен трет и четврти ден во месецот“.

1.1. Комуникациски практики на политичките партии и нивните лидери во ноември 2023

Во периодот од 1 до 30 ноември, на интернет- и на фејсбук-страниците на 10-те политички партии и нивните лидери, како и на владините министри, беа идентификувани вкупно 92 објави на интернет-страниците на партиите и вкупно 79 фејсбук-објави кои содржат штетен наратив. Мониторингот покажа дека има и политички актери на чишто интернет- и фејсбук-страници не се детектирани штетни наративи [Алијанса за Албанците (АА), Либерално-демократската партија (ЛДП), Нова социјалдемократска партија (НСДП) и Социјалистичка партија на Македонија (СПМ)]. Што се однесува до владините министри, забележани се штетни наративи кога комуницираат преку официјалните владини фејсбук-канални (такви се случаите со заменик-претседателот на Владата и министер за политички систем, Артан Груби, министерот за правда, Кренар Лога, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, Љупчо Николовски, и министерката за култура, Бисера К. Стојческа). Кај опозициските партии на Албанците, здружени во коалицијата „Европски сојуз за промени“ (ЕСП), се забележани штетни наративи од партиите Алтернатива и Демократско движење само на Фејсбук. Кај третиот коалициски партнер во коалицијата, односно кај партијата Беса и лидерот Билал Касами, во мониторираните денови не се идентификувани штетни наративи.

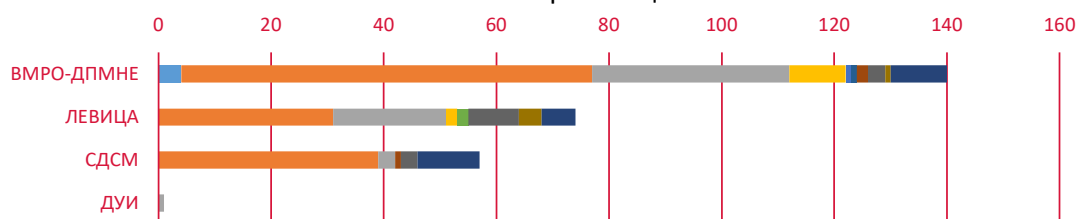
Табела 1: Приказ на објави со штетен наратив според политички актер на интернет- и на фејсбук-страници

Мониторингот на интернет-страниците покажува дека непроверените наоди и тврдењата за корумпираност, како и намерното непренесување на целосната слика за „настанот“ најчесто се искористени за развивање на штетните наративи за поткопување доверба во институциите и пристрасна селекција, но поретко се забележува дека индикаторот за намерно изоставање на информации се користи и за создавање дезинформациски наративи.

Табела 2: Приказ на застапеност на штетни наративи во објавите на политичките партии на нивните интернет-страници

Фреквенции

	ДУИ	СДСМ	ЛЕВИЦА	ВМРО-ДПМНЕ
Дезинформации				4
Поткопување на довербата во институциите		39	31	73
Пристрасна селекција	1	3	20	35
Напади на личност			2	10
Говор на омраза				1
Манип. Аудио-визуелна			2	
Теории на заговор				1
Странско влијание		1		2
Поттикнување поделби		3	9	3
Ширење паника, страв и несигурност			4	1
Популизам		11	6	10

Од мониторингот и анализата на фејсбук-комуникацијата на политичките актери, повторно се забележува дека доминираат обидите за поткопување на довербата во јавните институции и пристрасното селектирање информации, но често се јавува и популизмот и поттикнувањето поделби. Дополнително, се забележува дека Левица развивала штетни наративи со говор на омраза, најчесто поттикнувала поделби и напаѓала личности, а заедно со Алтернатива се единствените кои користеле манипулативна аудиовизуелна содржина. Дезинформации се изнесувале во објави од профилите на Алтернатива, лидерот на Демократско движење, Изет Меџити, и министрите Љупчо Николовски и Кренар Лога. Индикатори кои укажуваат на присуство на етноцентризам се забележани кај Левица и заменик-премиерот и министер за политички систем, Артан Груби. Кај Левица и СДСМ се забележуваат тврдења за штетно странско влијание и екстрем патриотизам, а исто така, освен кај овие политички субјекти, и кај Кренар Лога се забележува ширење паника и страв.

Табела 3: Приказ на застапеност на штетни наративи во објавите на политичките партии на Фејсбук

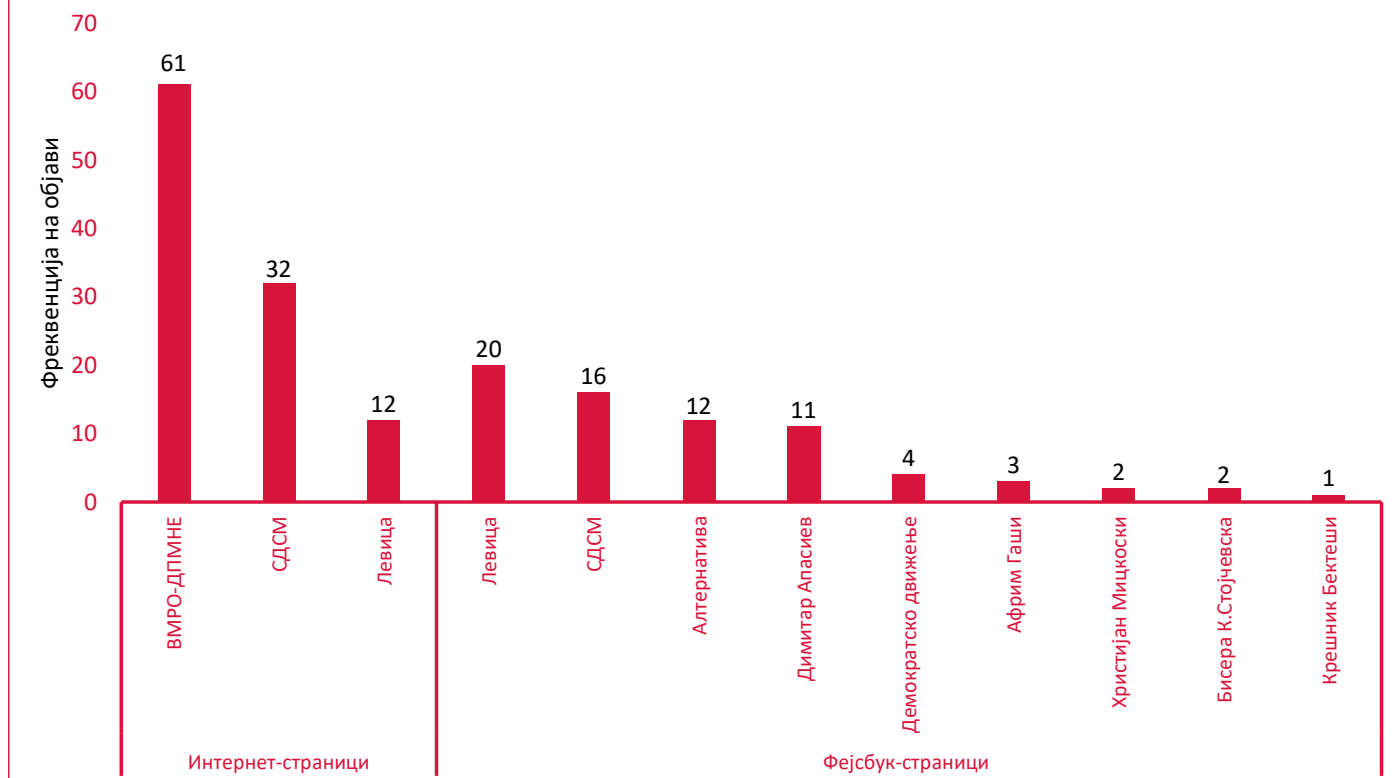
1.2. Комуникациски практики на политичките партии и нивните лидери во декември 2023

Во периодот од 1 до 31 декември, од мониторирањето на интернет- и на фејсбук-страници на 10 политички партии и нивните лидери, беа идентификувани вкупно 105 објави на интернет-страниците на партиите и вкупно 71 фејсбук-објава кои содржат штетен наратив. Повеќе од половина, односно 58,1 проценти од идентификуваните штетни наративи на интернет-страниците на партиите овој месец се од партијата ВМРО-ДПМНЕ, потоа 30,5 проценти од СДСМ и 11,4 проценти или 12 објави од Левица.

На фејсбук-страниците, пак, не се идентификувани објави со штетни наративи кај ВМРО-ДПМНЕ, освен две објави кај лидерот Христијан Мицкоски, а најмногу штетни наративи се забележуваат кај Левица, кои заедно со објавите од лидерот Апасиев, имаат вкупно 31 објава (43,7 проценти од вкупниот број) со штетни наративи, додека кај СДСМ се забележани 16 објави (или 22,5 проценти од вкупниот број) со штетни наративи. Понатаму, на Фејсбук се забележани 12 објави со штетни наративи кај Алтернатива и заедно со трите објави кај лидерот Африм Гаши претставуваат 21,1 процент од вкупниот број фејсбук-објави со штетни наративи, додека кај нивниот коалициски партнер Демократско движење

забележани се четири објави со штетни наративи. Овој месец се забележуваат штетни наративи и кај двајца министри од Владата, и тоа два кај министерката за култура од СДСМ, Бисера Костадиновска-Стојчевска. и министерот за економија од ДУИ, Крешник Бектеши.

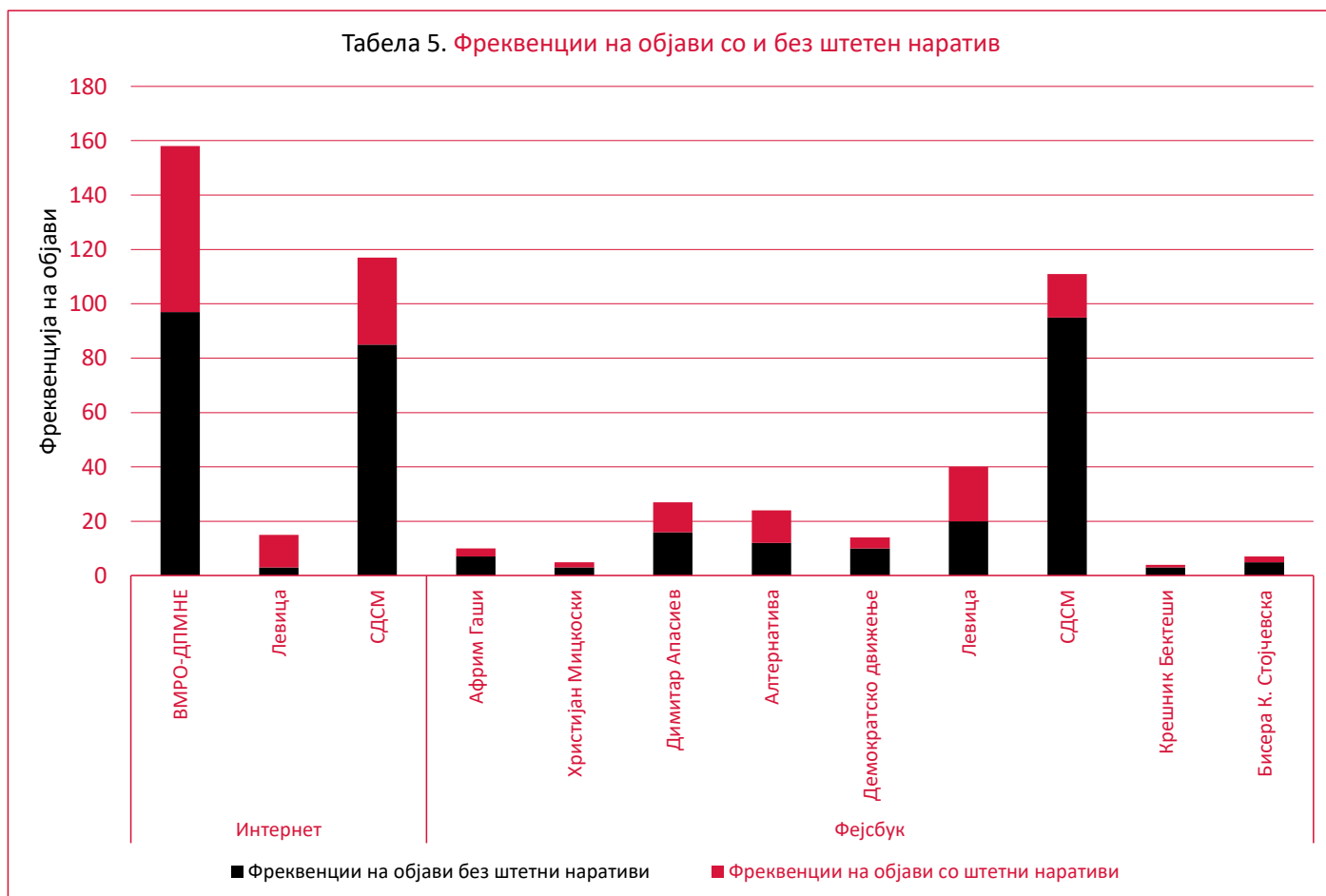
Табела 4. Приказ на објави со штетен наратив според политички актер (интернет и Фејсбук)

Овој месец не се детектирани објави со штетни наративи на мониторираните интернет- и фејсбук-страници на партиите ДУИ, Алијанса на Албанците, ЛДП, Нова социјалдемократска партија и Социјалистичка партија на Македонија, како и на нивните лидери.

Во обидот да се пресмета која партија имала најштетна јавна комуникација и ако се земе предвид дека партиите се разликуваат во нивната големина и квантитетот на нивните јавни комуникации, направена е споредба на бројот на објави со штетни наративи со вкупниот број објави на двата комуникациски канала на политичките субјекти (Табела 7). Оттука може да се заклучи дека на интернет-страниците најштетна била комуникацијата на Левица, на чија интернет-страница во 80 проценти од објавите се забележува штетен наратив, додека кај ВМРО-ДПМНЕ во 38,6 проценти, а кај СДСМ во 27,3 проценти од вкупниот број објави во месецот се забележува штетна комуникација.

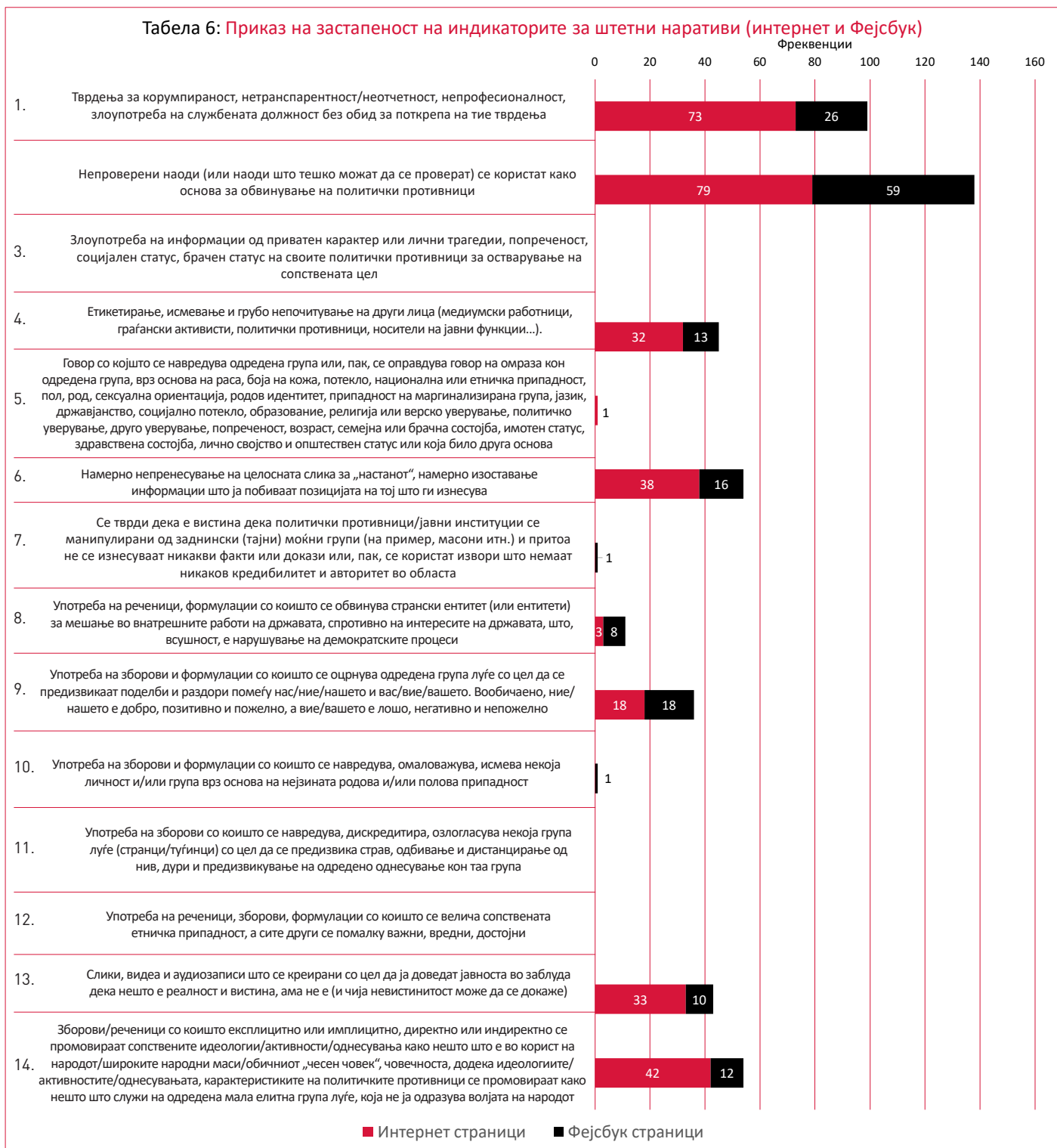
Табела 5. Фреквенции на објави со и без штетен наратив

Слично, и од фејсбук-страниците може да се забележи дека кај Левица во 50 проценти и кај лидерот Апасиев во 41 проценти од објавите се забележува штетен наратив, додека кај СДСМ, каде има најголем број објави (111), во само 14 проценти се забележува штетен наратив. Иако со значително помал вкупен број објави, на фејсбук-страницата на Алтернатива во 50 проценти од објавите се забележува штетен наратив, додека кај лидерот Африм Гаши во 30 проценти од објавите се забележува штетна комуникација.

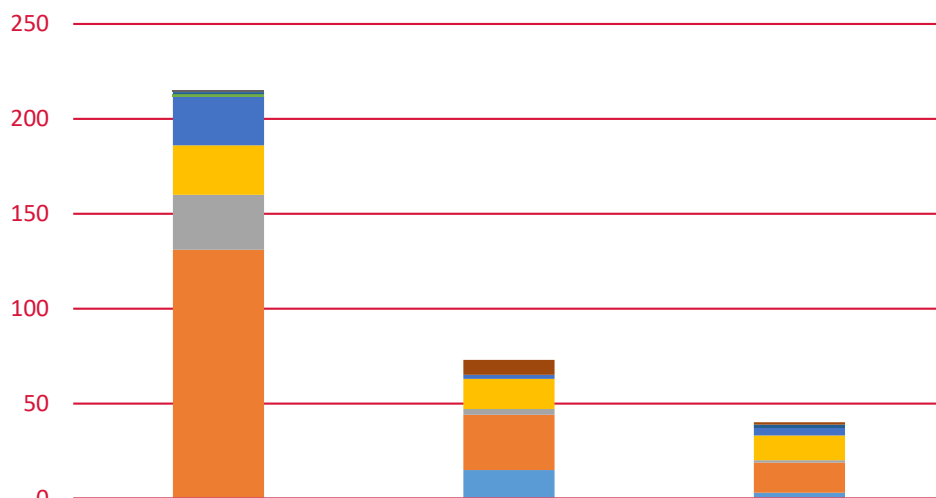
Со многу сличен тренд од минатиот месец, и во декември, на интернет- и на фејсбук- страниците најчесто се користеле непроверени наоди како основа за обвинување на политички противници и непоткрепени тврдења за корумпираност, непрофесионалност и злоупотреба на службената должност. Дополнително, на интернет-страниците во скоро половина од објавите се забележува и промовирање на сопствените идеологии како нешто што е во корист на народот, додека карактеристиките на политичките противници се промовираат како нешто што не ја одразува волјата на народот.

Табела 6: Приказ на застапеност на индикаторите за штетни наративи (интернет и Фејсбук)

Во идентификуваните објави со штетни наративи и на двата комуникациски канала кај СДСМ најчесто се забележуваат непроверени наоди (59,4 проценти од објавите), но во интернет-објавите може да се забележи и честа употреба на зборови со коишто се оцрнува одредена група луѓе со цел да се предизвикаат поделби и раздори помеѓу ние – доброто и вие – лошото, додека во фејсбук-објавите почесто се забележува етикетирање, исмевање и грубо непочитување на политичките противници. Во објавите со штетни наративи на ВМРО-ДПМНЕ на интернет, преовладуваат непоткрепени тврдења за корумпираност, непрофесионалност и злоупотреба на службената должност (93,4 проценти од објавите) и непроверени наоди (во 82 проценти од објавите), но во половина од вкупниот број идентификувани објави со штетен наратив може да се забележат и етикетирање, исмевање и грубо непочитување на политичките противници, информации и зборови со коишто се оцрнува одредена група луѓе со цел да се предизвикаат поделби и раздори помеѓу ние – доброто и вие – лошото.

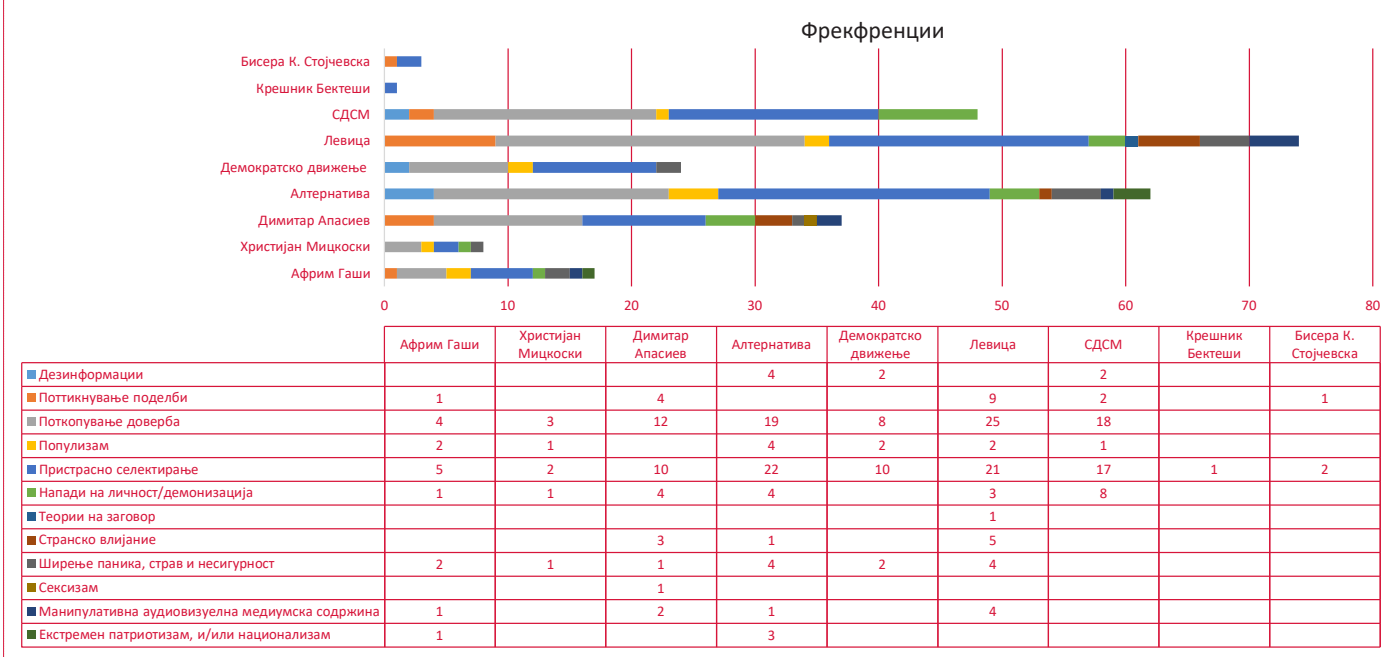
Табела 7: Приказ на застапеност на штетни наративи во објавите на политичките партии на интернет-страници

	ВМРО ДПМНЕ	СДСМ	Левица
Говор на омраза	1	0	0
Ширење паника, страв и несигурност	0	8	1
Странско влијание	1	0	2
Теории на заговор	1	0	0
Напади на личност/демонизација	26	2	4
Пристрасно селектирање	26	16	13
Популизам	29	3	1
Поткопување доверба	131	29	16
Поттикнување поделби	0	15	3

Со горенаведените индикатори, на интернет-страниците, сите три партии најчесто се обидувале да ја поткопаат довербата во институциите: ВМРО-ДПМНЕ во своите вкупно 61 објава, 131 пат се обидувале да ја поткопаат довербата во институциите, СДСМ - 29 пати во вкупно 32 објави и Левица 16 пати во вкупно 12 објави. ВМРО-ДПМНЕ, со убедливо најголем број штетни наративи, покрај обидите за поткопување на довербата во институциите, развивале и штетни популистички наративи (во 29 наврати), пристрасно селектирале информации кои може да ја доведат јавноста во заблуда и развивале наратив за демонизација на политички опоненти. Дополнително, се забележуваат и по еден штетен наратив за негативно странско влијание, теории на заговор и говор на омраза. СДСМ исто често применувала пристрасна селекција на информации која може да ја доведе јавноста до погрешни заклучоци и поттикнувала општествени поделби, а поретко развивала и штетен наратив со ширење паника, страв и несигурност.

Табела 8: Приказ на застапеност на штетни наративи во објавите на политичките партии на Фејсбук

Од мониторингот и анализата на фејсбук-страниците се забележува истиот тренд на најчестите штетни наративи за поткопување на довербата во институциите (вкупно 89) и пристрасно селектирање информации кое води до погрешни заклучоци во јавноста (вкупно 90).

1.3. Мониторинг на комуникацијата на членовите на Владата на РСМ преку официјалните фејсбук-страници

Ноември 2023

Покрај мониторингот за утврдување присуство на штетни наративи, фејсбук-профилите на премиерот, замениците на премиерот и министрите се мониторираат со цел да се идентификува евентуална злоупотреба на официјалните владини комуникациски канали на Фејсбук за партиска комуникација, односно дали го почитуваат [Етичкиот кодекс за јавни службеници](#), според кој тие треба да ги извршуваат работните задачи на политички неутрален и непристрасен начин и да не го застапуваат своето политичко уверување во вршењето на работните задачи.

Овој месец забележани се штетни наративи во фејсбук-објави на четири високи функционери од владата и тоа заменик-премиерот Артан Груби, министрите за правда Кренар Лога, за култура Бисера Костадиновска Стојчевска и министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство Љупчо Николовски.

Декември 2023

Кај владините функционери и во декември се забележува често користење на официјалните профили и за промоција на партиски политики и активности.

На фејсбук-страницата на премиерот Димитар Ковачевски исто така се објавуваат информации за активности на партијата, што претставува злоупотреба на службениот профил за партиска промоција, а со тоа се избледува границата на одделување на партијата од државата.

На фејсбук-страницата на заменик-претседателот на Владата задолжен за европски прашања на 13.12.2023, на службениот профил на Бојан Маричиќ, е споделена објава за говорот на Димитар Ковачевски на партиската трибина на СДСМ „Ние сме Европа“. Кај министерот за надворешни работи Бујар Османи има објави за промоција на ДУИ на неговиот официјален профил. Објавени се неколку видеа, изворно како што се одржувале настаните и на јазикот на кој се одржале – албански, како на пример од назначувањето на лидерот на ДУИ Али Ахмети за почесен граѓанин на Тропоја и обраќање на Али Ахмети по истиот повод, објава од прием организиран од претседателот на ДУИ, објава од изборното собрание на подмладокот на ДУИ – огранок Чаир и објава од интервју на Али Ахмети. На фејсбук-страницата на министерот за внатрешни работи Оливер Спасовски продолжува праксата да се објавуваат содржини со кои се промовираат партиски или, пак, активности за лична промоција.

2. Мониторинг на медиумското известување за политичките актери

Анализата на известувањето на онлајн-медиумите и телевизиските станици за политичките актери е вториот, паралелен процес во истражувањето „Мерење на политички штетни наративи“. Тој е комплементарен со првиот мониторинг, односно следењето на јавната комуникација на политичките актери. Додека анализата на политичките партии и нивните лидери е фокусирана на утврдување на доминантните штетни наративи во контекст на почитување на стандардите за јавна комуникација, медиумскиот мониторинг треба да даде одговор како овој токсичен и поларизирачки јавен дискурс пенетрира во медиумската арена. При набљудувањето се анализира кои се најчестите „сејачи“ на штетните наративи во информативните содржини, дали и како успеваат да се пробијат во ударните минути и насловници, кои теми се плодна почва за нивно ширење, но и најважно - каква е улогата на новинарите во овој процес: дали медиумите се придржуваат на професионалните и на етичките стандарди за точно, правично и непристрасно информирање или, пак, беспоговорно ја следат агендата што ја диктираат политичките актери.

Примерокот на медиумите ги опфаќа следните 11 онлајн-медиуми и 9 телевизиски станици:

Онлајн-медиуми: Локално; Независен; Слободен печат; А1он.мк; МКД.мк; Република; Курир; Алмакос; Тетова сот; Нова ТВ; Вечер.мк.

Телевизии: јавни и приватни ТВ-станици на национално ниво со најголема гледаност, вкупно девет: МТВ 1 (јавна); МТВ 2 (јавна, на албански јазик); Алфа ТВ (приватна); Канал 5 (приватна); Сител ТВ (приватна); ТВ 24 (приватна); Телма (приватна); Алсат М (приватна, на албански јазик); ТВ 21 (приватна, на албански јазик).

Единица на анализа е една поединечна објава или еден поединечен прилог. Повеќе детали за [методологијата](#) и [стандардите за етичко и професионално известување](#), може да се најдат на [истражување ШТЕТ-НА](#).

Мониторингот се спроведуваше во вкупно 15 денови во текот на ноември и декември, распоредени во интервал од четири денови („секој четврти ден во месецот“).

2.1. Извештај за мониторингот на известувањето на онлајн-медиумите за политичките актери

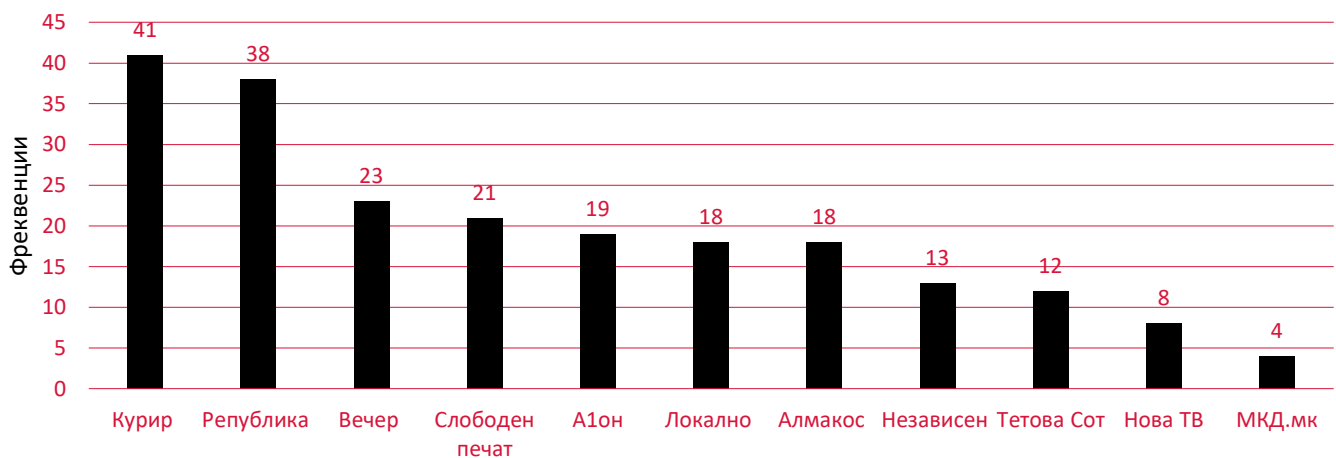
Извештај за ноември 2023 година

Во анализираниот период (вкупно седум денови во ноември) во мониторираните онлајн-медиуми се идентификувани вкупно 215 објави кои содржат штетни наративи. Жанровски доминираат „пренесено соопштение“¹, официјален став на одреден орган (политичка партија, Парламент, Влада, министерства) за актуелен настан (73 прилози) и „пренесен говор на политичар“ на митинг или на друг вид собир (49 прилози) и заедно (122 прилози) сочинуваат 56,8 % од сите анализирани прилози. Најголемиот број од нив имаат само еден извор (178 или 82,8 %) и доминира едностраното информирање, односно медиумот консултирал само една страна (187 или 87,0 %). Најголемиот број од овие објави не се потпишани, дури 181 прилог (84,2 %).

Присуство на штетните наративи во онлајн-медиумите

Два портала, Куир и Република, имаат најголем број објави со штетни наративи (79 или 36,8 %), а следат Вечер.мк и Слободен печат (44 или 20,5 %), или заедно сочинуваат повеќе од половината (123 или 57 %) од сите утврдени 215 прилози со штетни наративи во целиот мониториран период. Најмалку ги има во МКД.мк и Нова ТВ (12 или 5,6 %).

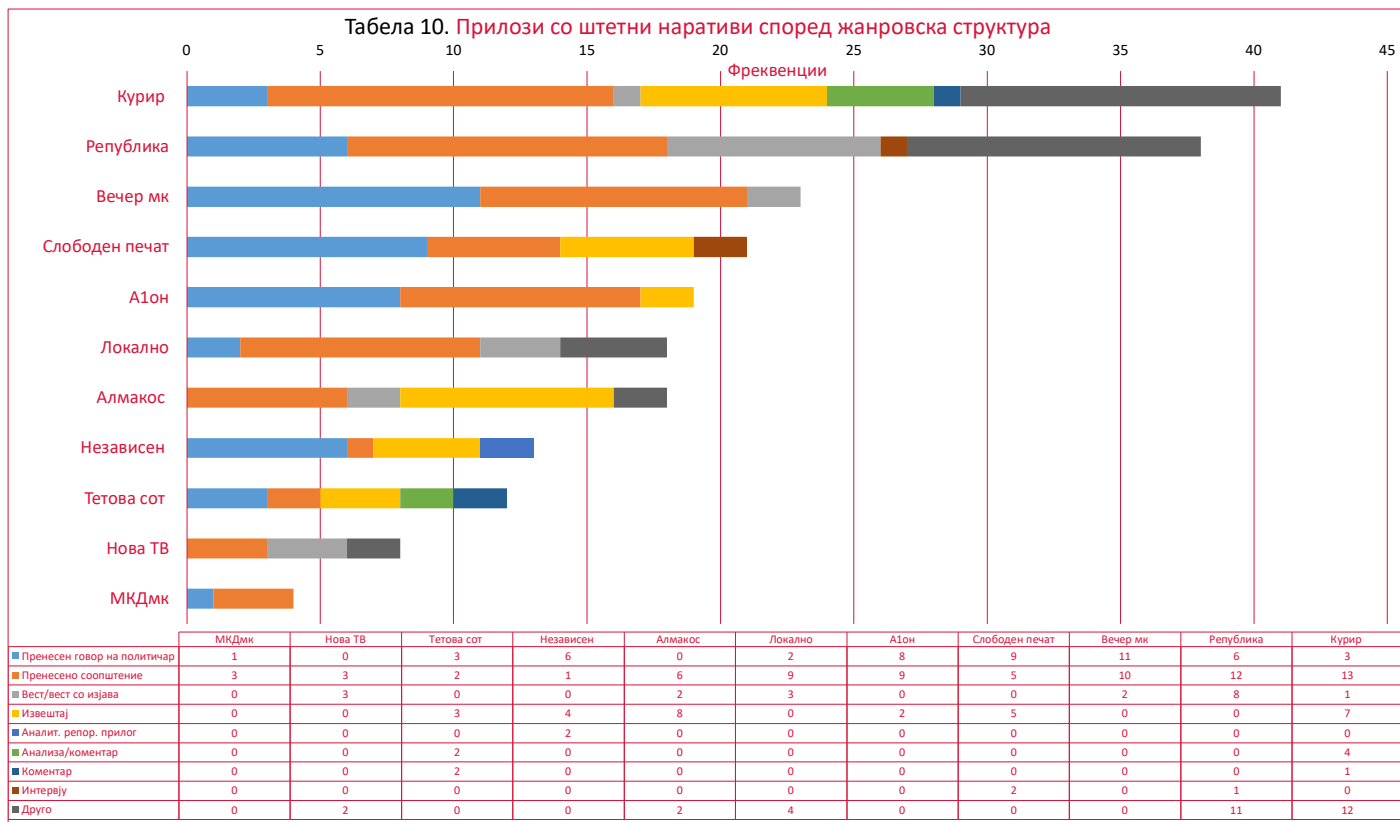
Табела 9. Прилози со штетни наративи

Жанровската структура на текстовите со штетни наративи кај сите онлајн-медиуми доминантно ја сочинуваат пренесените соопштенија, а особено кај Куир, Република, Вечер.мк, Локално и А1он; говорите на политичарите, пред сè, во Вечер.мк, Слободен печат и А1он, додека извештаи најмногу имаат Алмакос и Куир, а вести Република. Посебно се издвојува категоријата „друго“ (31 прилог или 14,4 %), доминантно присутна во порталите Куир и Република, а најчесто станува збор за пренесени

1. Жанрот „пренесено соопштение“ или „пренесен говор на политичар“ вообичаено не припаѓа во традиционалните жанровските поделби според различни критериуми, како што се: должина на новинарски текст, времетраење на видеоматеријал, тема, област, стил, начин на подготовка, вид медиум и сл. Со оглед дека со мониторингот се опфатени онлајн-медиумите, а кај коишто се забележува тенденција за хиперпродукција на новинарски и квазиновинарски форми, со методолошкиот пристап се бележат и овој вид објави.

статуси од социјалните медиуми, делови од интервјуа преземени од други медиуми, прес-конференции на политичките партии (ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ), како и ставови, реплики на пратеници, портпароли на политичките партии преземени од нивно гостување во ТВ-дебатни емисии.

Политичките актери во анализираните прилози

Застапеноста на политичките актери во прилозите со штетни наративи е различна од портал до портал, зависно, пред сè, од темата (прашањето, проблемот) што информативно се обработува, но доминираат оние со два (во 52 прилози или 24,2 %), три (во 35 прилози или 16,3 %) и четири актери (во 32 прилози или 14,9 %). Поединечно гледано, се издвојуваат неколку портали, како Република која има најмногу прилози со три (9 прилози), четири (11 прилози) и пет актери (10 прилози), додека Вечер.мк колку што има прилози со два актери (10 прилози), исто толку се само со еден актер (11 прилози) или Курир, каде покрај прилозите со два (28 прилози) и три актери (5 прилози), има и прилози со само еден актер (6 прилози). Овие два портали се издвојуваат од сите останати мониторирани по бројот на објави токму само со еден актер. Актерите застапени во Вечер.мк најчесто се Христијан Мицкоски, Димитар Ковачевски, Бујар Османи, Владата, СДСМ, ДУИ, а во Курир покрај споменатите во Вечер.мк и ВМРО-ДПМНЕ, пратениците, портпаролите и градоначалниците од редот на ВМРО-ДПМНЕ.

Новинарски (не)професионализам

Карактеристика на сите мониторирани интернет-портали е едностраното известување. Од вкупно 215 анализирани прилози, во 187 доминира само една страна во известувањето, а ретко и инцидентно две или три и повеќе страни. Притоа, во Курир и Република тоа е најзабележително токму поради фактот што тие имаат и најголем број прилози со штетни наративи. Во исто време, заедничка карактеристика на сите интернет-портали е и потпирањето на еден извор на информации. Така, во 178 прилози (82,8 %) се посочува само еден извор, додека во 14 (6,5 %) два и во 18 (8,4 %) три и повеќе извори. Ваквиот пристап

е резултат на доминацијата на двете жанровски форми, односно „пренесено соопштение“ и „пренесен говор“, каде порталите целосно или делумно пренесуваат соопштение или став на конкретен политички субјект (партија, лидер на партија, портпарол, пратеник) за одредено прашање.

Табела 11. Број на извори според онлајн-медиум

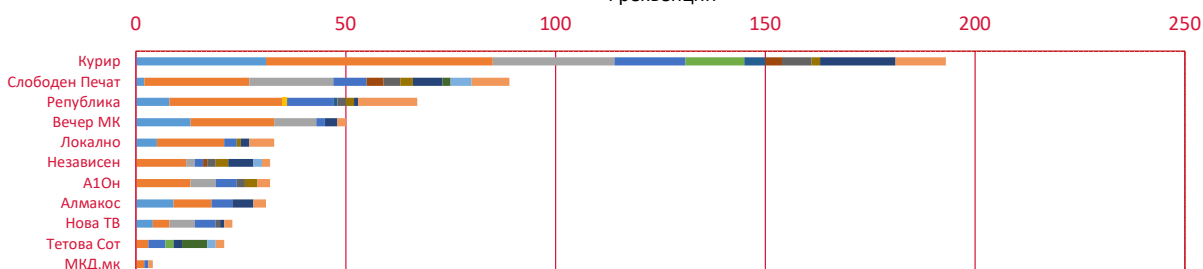
Доминантни штетни политички наративи

Анализата утврди 215 новинарски објави со штетни наративи, а во нив дури 434 објави (зборови, реченици, формулации) кои најчесто содржат тврдења за корумпираност, непристрасност/неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења (103 случаи), непроверени наоди (или наоди што тешко можат да се проверат) како основа за обвинување на политички противници (91 случај), етикетирање, исмевање и грубо непочитување на други лица (медиумски работници, граѓански активисти, политички противници, носители на јавни функции...), употреба на негативни зборови (61 случај) и директно или индиректно промовирање сопствени идеологии и активности како нешто што е во корист на народот, за разлика од активностите и идеологиите на политичките противници (58 случаи). Односно прилози со кои се поткопува довербата, пристрасно се селектира, се напаѓа и се демонизира одредена личност и се шири популизам, истите утврдени и во претходниот (октомврски) мониторинг. Забележителна е нивна „концентрација“ во говорите на политичките субјекти и нивните партиски соопштенија. Најмногу ги има во Куирин и Република, портали кои предничат токму со овие две жанровски форми. Кај останатите онлајн-медиуми помалиот број прилози со штетни наративи е детерминиран, пред сè, од бројот на не/пренесени говори на политичките субјекти и соопштенијата на нивните партии.

Во сите интернет-портали, без оглед на бројот (поголем или помал) на прилози со штетни наративи, најчесто присутно е поткопувањето на довербата во институциите, а далеку зад него пристрасното селектирање, дезинформациите, нападите врз одредена личност, популизмот и поттикнувањето поделби.

Табела 12. Застапеност на штетни наративи во објавите на онлајн-медиумите

Фреквенции

	МКД.мк	Тетова Сот	Нова ТВ	Алмакос	А1Он	Независен	Локално	Вечер МК	Република	Слободен Печат	Курир
■ Дезинформации			4	9			5	13	8	2	31
■ Поткопување на довербата	2	3	4	9	13	12	16	20	27	25	54
■ Пристрасно селектирање			6		6	2		10		20	29
■ Злонамерни информации									1		
■ Напади на личност, демонизација	1	4	5	5	5	2	3	2	11	8	17
■ Говор на омраза		2									14
■ Манипулативна аудио-визуел. медиумска									1		5
■ Теории на заговор						1				4	4
■ Ширење паника, страв и несигурност			1		2	2			2	4	7
■ Странско влијание					3	3	1		2	3	2
■ Поттикнување поделби		2	1	5		6	2	3	1	7	18
■ Етноцентризам		6								2	
■ Екстреман патриотизам, национализам		2				2				5	
■ Популизам	1	2	2	3	3	2	6	2	14	9	12

Порталот Курир кој е на врвот на листата со прилози со штетни наративи (41 прилог), најчесто, со 54 објави (реченици, пасуси, делови од текстови) се обидува да ја поткопа довербата во институциите, но доминира и со дезинформации (31 објава) и пристрасно селектирање (29 објави). Република е втора на листата (38 прилози) со 27 објави со кои се поткопува довербата во институциите, а следи популизмот. Во Вечер.мк, покрај поткопување на довербата, присутни се и дезинформации и пристрасно селектирање.

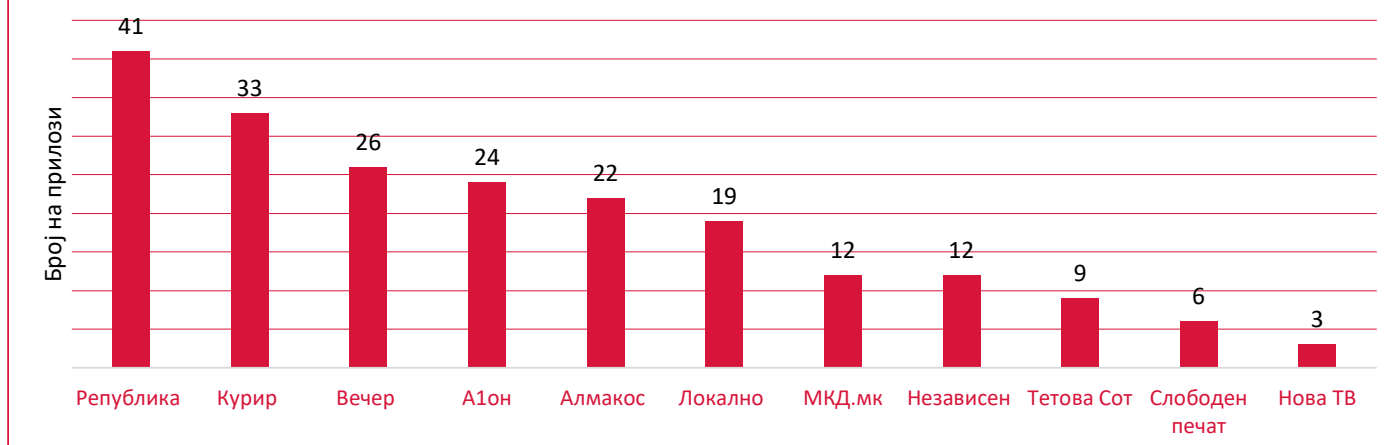
Извештај за декември 2023 година

Мониторингот на онлајн-медиумите (реализиран во осум денови) во декември утврди 207 прилози со штетни наративи. Најголемиот број од нив, и овојпат, жанровски се пренесени соопштенија (официјален став, пред сè, од политичките партии) или 76 прилози (36,7 %), пренесен говор (најчесто делови) на политичар, односно 39 прилози (или 18,8 %), но и пренесени интервјуа, фејсбук-објави и прес-конференции на политичките субјекти, односно вкупно 43 прилози (или 20,8 %). Тие заедно (158 прилози) сочинуваат 76,3 % од сите анализирани прилози со штетни наративи. Вести и извештаи има далеку помалку, а анализи, коментари и интервјуа спорадично. Исто така, најголемиот број од овие прилози имаат прецизни извори (175 прилози), но најчесто тоа е само еден извор (185 или 89,4 %) и медиумот еднострано консултирал само една страна (188 прилози или 90,8 %). Псевдонастаните, партиските конференции за печат, изјавите на политичките актери најчесто се повод за објавување на прилозите (90 прилози), а дури потоа актуелните настани (45 прилози) и општествените случувања (44 прилози). Многу мал е бројот на прилози/објави потпишани со име и презиме или иницијали на авторот/новинарот (само 9 или 4,3 %), наспроти 187 прилози (или 90,3 %) кои се без автор.

Фреквентност на штетните наративи во онлајн-медиумите

Портали со најголем број прилози со штетни наративи, како и во претходно анализираниот период, се Република и Курир (со 41, односно 33 прилози), кои одвреме-невреме се менуваат на првото или второто место, па следат Вечер.мк, А1он и Алмакос, а најмалку прилози со штетни наративи има во Слободен печат и Нова ТВ.

Табела 13. Прилози со штетни наративи

Жанровски, како константа, најчести се партиските соопштенија, пренесените говори на политичарите, нивните фејсбук-објави, интервјуа дадени за други медиуми и прес-конференциите. Најмногу пренесени соопштенија имаат Вечер (во 14 од вкупно 26 прилози), А1он (15 од вкупно 24 прилози), Курир (10 од вкупно 33 прилози) и МКД.мк (8 од вкупно 12 прилози).

Политичките актери во анализираните прилози

Политичките актери различно се застапени во прилозите со штетни наративи, а доминираат оние со два (во 55 прилози или 26,6 %), три (37 или 17,9 %) и четири (30 или 14,5 %) актери. Гледано по портали, посебно се издвојуваат Република, Курир и Вечер.мк. Во Курир сите анализирани прилози се со два актера, во Вечер.мк најголемиот број прилози се со еден актер (18 од вкупно 26), што е очекувано бидејќи кај нив најголем е бројот на прилози со пренесен говор на политичар и партиско соопштение, додека во Република доминираат прилози со три актери (15 прилози), но и со четири (9 прилози) и пет актери (8 прилози). Кај порталите со помал број анализирани прилози, на пример, во Локално и Мкд.мк најчесто има три актери, во А1он пет актери, во Алмакос четири.

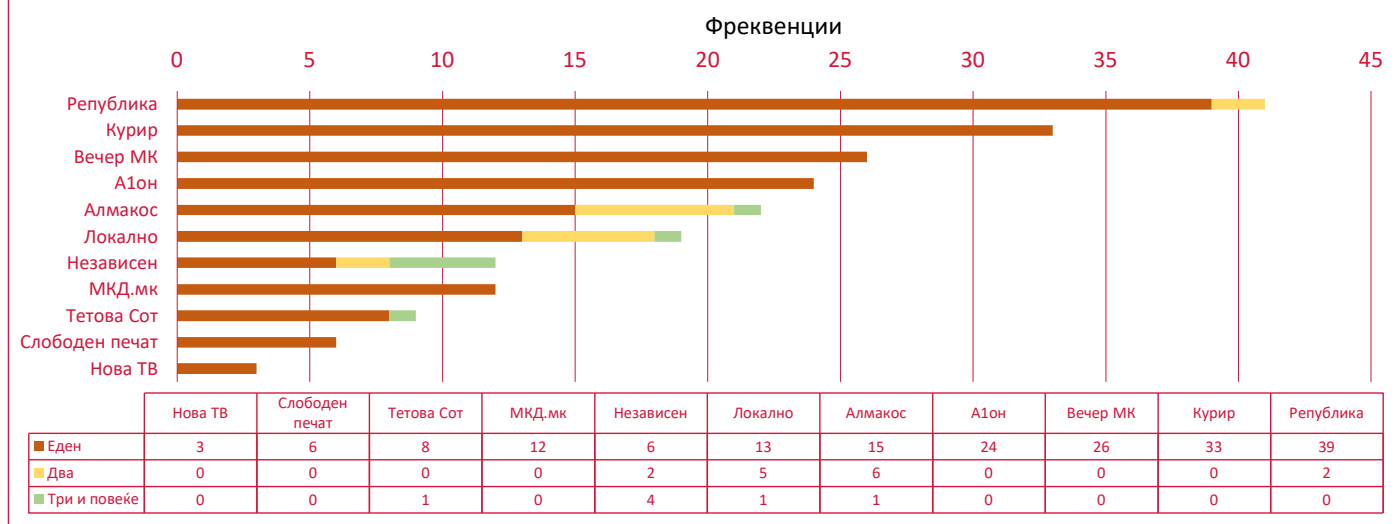
Притоа, целата нарација/приказна се врти околу неколку видови актери, кои се индивидуални (кон лица) или пак колективни (кон групи или институции) кои одвреме-навреме ги менуваат местата на врвот на 'пирамидата', зависно, пред сè, од она што моментално е најактуелно на политичката сцена. Овој месец најзастапени се колективните, ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, Владата и ДУИ, а од индивидуалните: претседателот на ВМРО-ДПМНЕ Мицкоски, премиерот Ковачевски и министерот за внатрешни работи Спасовски (пред сè, поврзано со истрагата за убиството на Вања Ѓорчевска и Панче Жежовски, осомничените и нивната партија). Медиумски најприсутна е партијата ВМРО-ДПМНЕ, преку бројните партиски соопштенија и прес-конференции, искази, интервјуа на неговите членови, пратеници, градоначалници.

Новинарски (не)професионализам

Заедничка карактеристика на сите анализирани онлајн-медиуми е едностраното информирање. Дури во 188 прилози (или 90,8 %) од вкупно 207 мониторирани, порталите консултирале само една страна, а инцидентно две или повеќе страни. Тоа подеднакво се однесува како на порталите Република, Курир и Вечер.МК со најголем број прилози со штетни наративи така и на порталите со далеку помал број вакви прилози. Дури, во Вечер.мк (26 прилози) и Курир (33 прилози) сите анализирани прилози имаат само

една страна, а истата слика е и во Мкд.мк (во 12 од вкупно 12 анализирани прилози) и Слободен печат (во 6 од сите 6 анализирани прилози). Исто така, и за очекување, а пред сè поради доминацијата на двете 'хибридни' жанровски форми (пренесено соопштение и пренесен говор на политичар), порталите најчесто се потпираат на еден извор на информации. Такви се 185 прилози (или 89,4 %), а во Курир, Вечер.мк, А1он, Мкд.мк, Слободен печат еден и единствен извор е главниот актер. Ретки се примерите со два, три и повеќе извори, како Алмакос, Локално и Независен.

Табела 14. Број на извори според онлајн-медиум

Доминантно штетни политички наративи

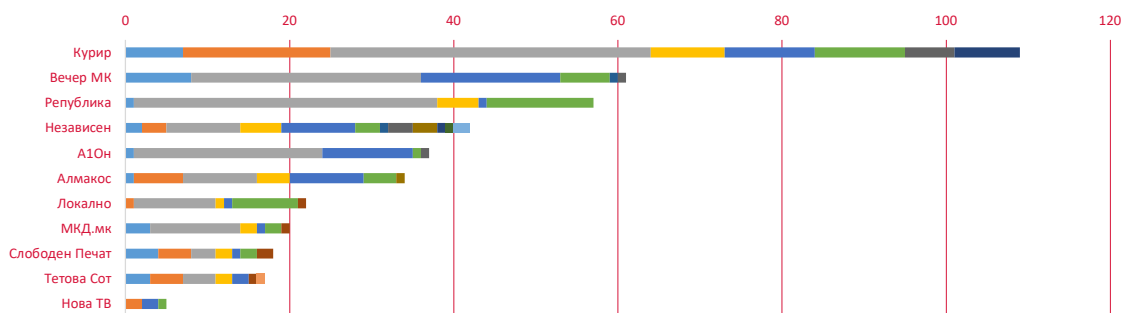
Бројката од 207 прилози со штетни наративи утврдена со анализата, а прецизирана со 339 објави (зборови, реченици, пасуси, формулации) и во насловите и во текстовите на овие прилози, а споредена со претходните мониторираните месеци, недвосмислено зборува дека **ваквата политичка нарација е етаблирана и упорно егзистира во онлајн-медумите, а пред сè, во Република, Курир и Вечер.мк.** Таа, како и досега, е концентрирана на непроверени наоди (или наоди кои тешко можат да се проверат) како основа за обвинување на политички противници (110 случаи); тврдења за корумпираност, непристрасност/неочетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења (72 случаи); етикетирање, исмевање и грубо непочитување на други лица, употреба на негативни зборови (51 случај), како и зборови и формулации со кои се оцрнува одредена група луѓе со цел да се предизвикаат поделби и раздор помеѓу „ние“ и „вие“ (40 случаи). Односно, станува збор за прилози/објави со кои се поткопува довербата, пристрасно се селектира, се напаѓа и се оцрнува одредена личност, се шири популизам, се поттикнуваат поделби и се шири несигурност.

Во исто време, продолжува **практиката на умножување на еден прилог од еден настан (најчесто интервју или дебатна емисија) и негово 'препакување' во два или повеќе текстови** за одделни прашања за кои искажал став политичарот, пратеникот, претседателот на партијата... Тоа најчесто се забележува кај **Република, Курир, Вечер.мк**, но понекогаш и кај порталите со помал број прилози со штетни наративи. Ваквиот пристап, сам по себе, како форма на информирање, овозможува слободен простор за мултиплицирање на штетните наративи, а во тој процес покрај политичкиот актер директно учествува и самиот медиум.

Во сите онлајн-медиуми, без оглед на бројот на прилози со штетни наративи, најчесто е присутно поткопувањето на довербата во институциите, па следува – исто како и во претходно мониторираните месеци - пристрасното селектирање, како и нападите врз одредена личност и нејзино оцрнување.

Табела 15. Застапеност на штетни наративи во прилозите на онлајн-медиумите

Фреквенции

	Нова ТВ	Тетова Сот	Слободен Печат	МКД.мк	Локално	Алмакос	А10н	Независен	Република	Вечер МК	Курир
■ Дезинформации	0	3	4	3	0	1	1	2	1	8	7
■ Поттикнување поделби	2	4	4	0	1	6	0	3	0	0	18
■ Поткопување на довербата	0	4	3	11	10	9	23	9	37	28	39
■ Популизам	0	2	2	2	1	4	0	5	5	0	9
■ Пристрасно селектирање	2	2	1	1	1	9	11	9	1	17	11
■ Напади на личност, демонизација	1	0	2	2	8	4	1	3	13	6	11
■ Манипулативна аудиоvizуелна медиумска содржина	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
■ Странско влијание	0	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0
■ Ширење паника, страв	0	0	0	0	0	0	1	3	0	1	6
■ Екстрем патриотизам, национализам	0	0	0	0	0	1	0	3	0	0	0
■ Говор на омраза	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	8
■ Сексизам	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
■ Теории на заговор	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
■ Етноцентризам	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Порталот Република е на врвот на листата со прилози со штетни наративи (41 прилог) и најчесто, со 37 објави (реченици, пасуси, делови од текстови) се обидува да ја поткопа довербата во институциите, а потоа следат нападите на одредена политичка личност (13 објави). Порталот Курир е втор на листата (со 33 прилози со штетни наративи) и има најмногу објави со кои се поткопува довербата во институциите (39 објави), но има и најмногу објави (во однос на сите анализирани портали) со кои се поттикнуваат поделби во општеството (18 објави), а неретко е присутно пристрасно селектирање (11 објави) и напади на одредена политичка личност (11 објави). Во Вечер.мк, доминира поткопување на довербата во институциите (28 објави) и пристрасното селектирање (18 објави).

2.2. Извештај за мониторинг на известувањето на ТВ-станциите за политичките актери

Во ноември се анализирани централните вести на 9 ТВ-станции на национално ниво во вкупно 7 денови.

Извештај за ноември 2023

Во ноември се забележани вкупно 69 прилози кои содржеле еден или повеќе штетни наративи. Оваа бројка не отскокнува многу од анализата за месец октомври кога беа идентификувани 66 вакви прилози. За разлика од октомври, кога повеќе од половината прилози со штетни наративи (34 или 51,5 %) беа регистрирани кај ТВ Алфа, распределбата на прилозите во ноември е многу побалансирана. Па така, кај ТВ Алфа се забележани 16 прилози со штетни наративи (23,2 %), кај МТВ 1 вкупно 12 (17,4 %), кај МТВ 2 се регистрирани 11 (15,9 %), кај ТВ 21 вкупно 10 (14,5 %), кај Канал 5 ТВ има 8 (11,6 %), додека кај ТВ Сител, ТВ Телма и ТВ Алсат М по 4 прилози со штетни наративи (5,8 % за секоја од наведените).

Исто така, се забележува и рамномерна распределеност по денови, односно ниту еден ден не отскокнува премногу по бројот на прилози со штетни наративи. Најмногу вакви прилози се регистрирани на 8 ноември (14 прилози или 20,3 %), потоа 28 ноември со 12 прилози (или 17,4 %) односно Денот на албанската азбука, додека на 4 и 20 ноември се регистрирани по 10 прилози (или 20,3 %) итн.

Од регистрираните прилози со штетни наративи, најголем број или 31 прилог (44,9 %) припаѓаат на жанрот ТВ-извештај, додека 11 (15,9 %) на аналитичко-репортажниот жанр.

Табела 16. Приказ на ТВ-прилози со штетни наративи по жанрови

Тоа што е впечатливо е дека е мошне голем бројот на прилози во кои само се пренесува говор на политичар или е пренесено партиско соопштение (вкупно 13 вакви прилози или 18,8 %). Оваа медиумска аномалија која е покарактеристична за другите медиуми (пред сè онлајн-медиумите) нема многу заедничко со професионалните новинарски стандарди. Пренесување говори или соопштенија на политички актери, а чија содржина избилува со наводи за корупција, непрофесионално работење и дискредитација на политички противници, без притоа да се анализира нивната содржина, да се верификува таквото тврдење или да се претстави и другата страна, е одлика на тенденциозно и непрофесионално новинарство. Дополнително, со таквата практика, медиумскиот простор се препушта на политичките партии за непречено претставување на сопствената агенда и ширење на нивната идеологија.

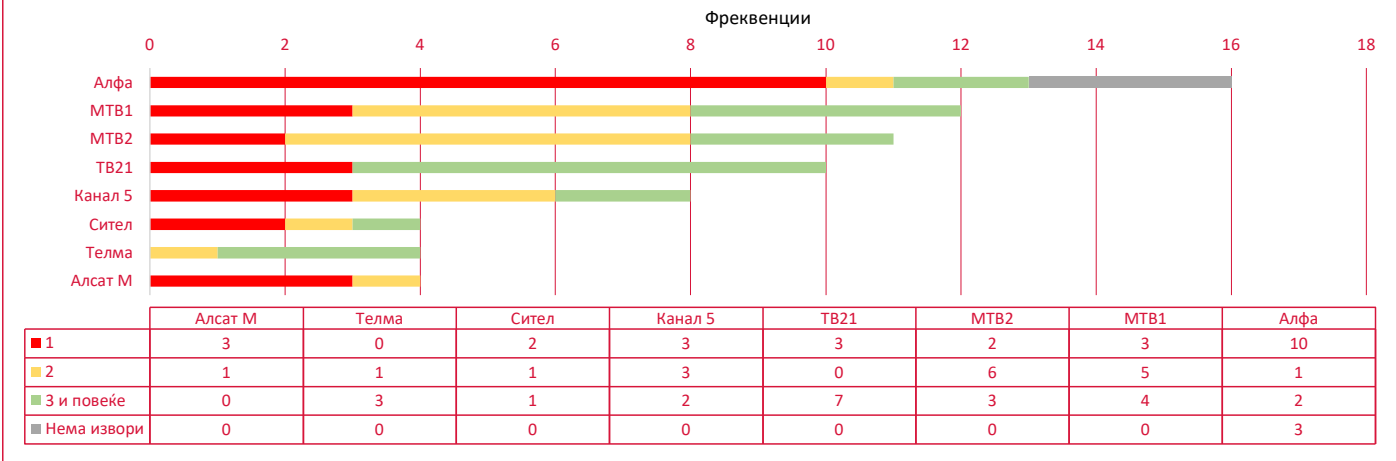
Тем, актери и извори на прилозите со штетен наратив

Внатрешната политика, исто како и претходните месеци (септември и октомври), повторно е плодна почва за ширење на штетните наративи: речиси 2/3 (44 или 63,8 %) се од домашните случувања. Втора по ред е економијата (7 прилози или 10,1 %), па следат здравство, правосудство и надворешна политика со по 4 прилози итн. Најчести се темите поврзани со ЕУ-интеграциите и извештајот на Европската комисија, случувањата на Клиниката за радиотерапија и онкологија и работата на собраниската анкетна комисија за овој случај, како и изборите и формирањето на техничката влада.

Актерите кои доминираат во овие прилози, но и генерално добиваат најголем простор во првите минути од ударните термини за вести на ТВ-станциите, им припаѓаат на најголемите три политички партии: СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ. Тие се или нивните претседатели, гласноговорници, портпароли или министри и пратеници од нивните редови. Мониторингот покажа дека тие најчесто се ословувани со нивните официјални функции, па во овој месец не се забележани фреквентни појави на навредливи или пејоративни имиња за актерите.

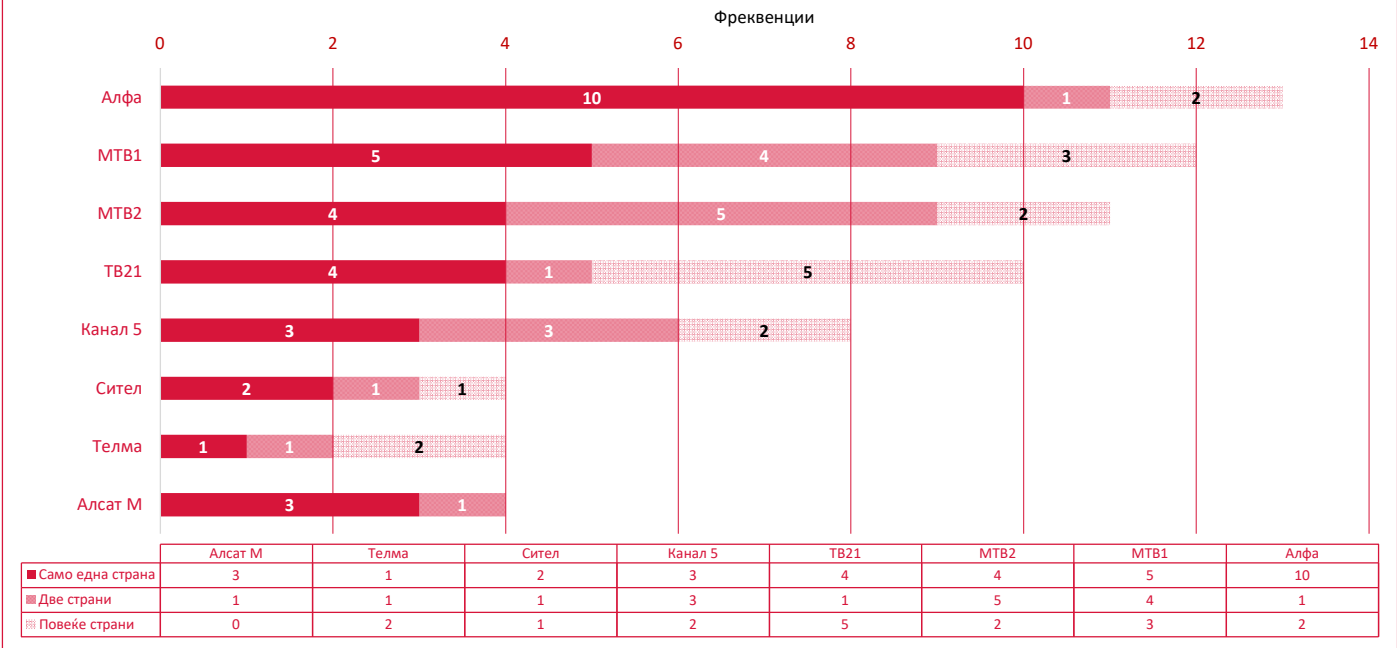
Кога зборуваме за балансирано и непристрасно известување, мошне важно е и какви извори користат новинарите при информирањето. Анализата за месец ноември ни покажува дека во 29 (42 %) од вкупно 69 прилози во кои е идентификуван штетен наратив, има само еден или нема ниту еден извор (новинарот се јавува како извор), 18 прилози (26,1 %) имаат 2 извора, додека само 22 (31,9 %) имаат 3 или повеќе извори.

Табела 17: Приказ на број на извори во ТВ-прилозите со штетен наратив

Во истата насока е и претставувањето на различните страни во прилогот, односно колку сите засегнати страни добиваат можност да бидат претставени и да ја прикажат својата страна од приказната. Слично како и со употребата на изворите, и тука е доста очигледно дека барем овие прилози во кои сме регистрирале штетни наративи се доминантно едностранни (32 прилога или 46,4 %), додека во 17 случаи (24,6 %) прикажуваат две страни и во исто толку (17 прилози или 24,6 %) повеќе страни од приказната.

Табела 18. Приказ на застапеност на страната на изворите во прилозите кои имаат штетни наративи

Ваквиот тип пристрасно известување, во кое не е дадена можност на сите страни да ја претстават својата верзија од настанот, може да го доведе гледачот до нецелосни, погрешни и едностранни гледишта и заклучоци. Кога зборуваме за прилози во кои еден од актерите произведува штетни наративи, навредува или наклеветува неког од таборот на политичкиот противник, обврска на новинарот и медиумот е да ја консултира и другата страна, односно да ги понуди сите гледишта.

Најчести штетни наративи

Во месец ноември најчести се прилозите кои содржат тврдења за корумпираност, неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења (32 случаи), додека на второ место се прилозите поврзани со непроверени наоди (или наоди што тешко можат да се проверат) кои се користат како основа за обвинување на политички противници (вкупно 29 случаи).

Табела 19. Приказ на застапеност на индикатори за штетни наративи во ТВ-прилозите

Потоа следат случаите во кои се употребуваат зборови и формулации со коишто се оцрнува одредена група луѓе со цел да се предизвикаат поделби и раздори помеѓу нас/ние/нашето и вас/вие/вашето (14) и прилозите поврзани со етикетирање, исмевање и грубо непочитување на други лица и употребата на негативни зборови (13).

Во анализата за ноември, повторно е утврдена хетерогеност кај медиумите кога се работи за тоа кој е одговорен за креирање на штетниот наратив. Кај најголемиот број медиуми, со исклучок на ТВ Алфа, одговорни за креирање на штетниот наратив се политичарите, додека новинарите или го пренесуваат без каква и да е интервенција или (доста ретко) го истакнуваат, но не заземаат никаков став. Во случајот на ТВ Алфа, констатиравме дека од 16 прилози, во кои се јавуваат вкупно 23 штетни наративи, новинарот бил одговорен за креирање на дури 9 од нив, додека политичкиот актер на 14. Вакви случаи гледаме уште и кај МТВ 2, каде новинарот бил одговорен за креирање на штетните наративи во два случаи.

Немањето професионална дистанца, фаворизирањето одредени политички субјекти на сметка на политичките опоненти се коси со етичките стандарди на професијата и е во спротивност со професионалното новинарство.

Извештај за декември 2023

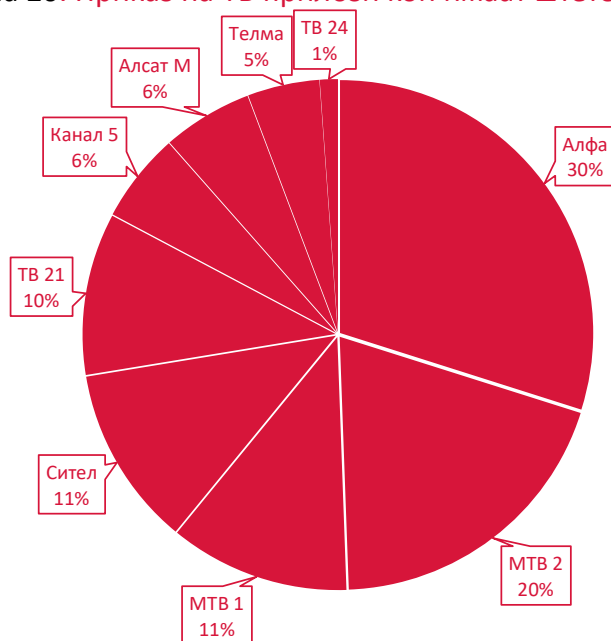
Во последниот месец од 2023 година, при анализата на централните вести на 9-те ТВ-станции, регистрирани се вкупно 87 прилози во кои се забележани штетни наративи. Во декември, анализирани се 8 денови. Во споредба со октомври (66 прилози) и ноември (69), се забележува пораст, кој се должи на бројот на денови опфатени со анализата (8), но и на забележителниот раст на ваквиот наратив кај политичките актери како што се приближуваат изборите.

Фреквентност на штетните наративи кај ТВ-станциите

Во декември, бројот на прилози во кој е забележан штетен наратив (вкупно 87) е поголем за 26 % во споредба со ноември. Сепак, важно е да се напомене дека во декември, поради методологијата која е поставена (следење на секој четврти ден), бројот на опфатени денови е 8, а не 7 како што тоа беше случај во ноември. Од друга страна, пак, во октомври, кога бројот на денови опфатени со мониторингот е ист како и во декември (8), забележани се само 66 прилози со штетен наратив или 32 % помалку. Ова е резултат на благиот пораст на ваков наратив кај сите ТВ-станции, но особено кај двата канала на јавниот сервис МТВ 1 и МТВ 2, кои заедно опфаќаат 31 % од вкупниот број прилози со штетен наратив.

И овој месец, најмногу ваков тип прилози се регистрирани кај ТВ Алфа, (26 или 29,9 %), потоа следи МТВ 2 (17 или 19,5 %), МТВ 1 и ТВ Сител (по 10 или 11,5 %), ТВ 21 (9 прилози или 10,3 %), ТВ Канал 5 и ТВ Алсат М (по 5 или 5,7 %), ТВ Телма (4 или 4,6 %) и на крајот, ТВ 24 (1 прилог или 1,1 %).

Табела 20. Приказ на ТВ прилози кои имаат штетен наратив

Од регистрираните прилози со штетни наративи, слично како и во октомври и ноември, најголем број или 33 прилози (37, 9%) се од жанрот ТВ-извештај, додека 19 (21,8 %) на аналитичко-репортажниот жанр. Гледаме дека повторно е релативно висок бројот на прилози во кои само се пренесува говор на политичар (10 или 11,5 %) или е пренесено соопштение на политичката партија (4 или 4,6 %). Оваа практика сигнализира дека неретко, одредени медиуми ја забораваат нивната основна улога и наместо критички да ги анализираат случувањата, едноставно им го препуштаат медиумскиот простор на политичките актери кои наоѓаат платформа за ширење на сопствената идеологија.

Политичките актери во анализираниите прилози

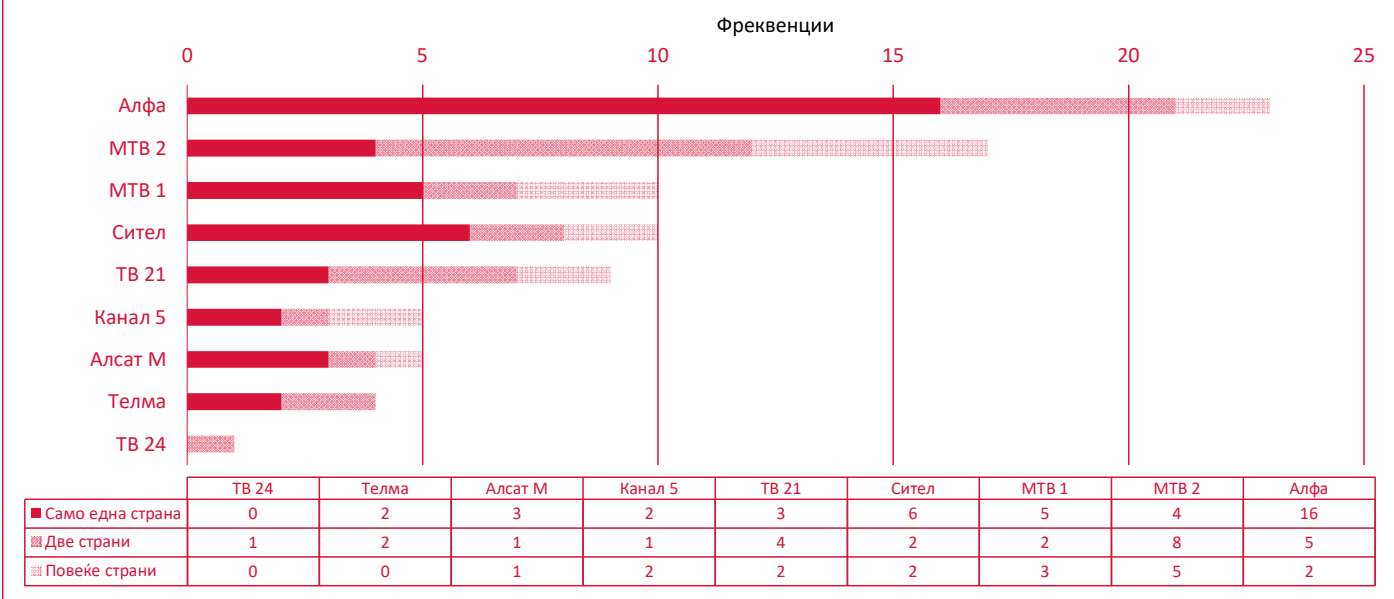
Генерален заклучок, и тоа не само за декември, туку и за претходните месеци од мониторингот, е дека најголемите политички партии во државата (СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ) доминираат во прилозите на информативните изданија на ТВ-станиците. Затоа, не е за изненадување фактот дека и во прилозите кои содржат штетни наративи, најчесто наоѓаме актери кои припаѓаат на една од овие партии. Најчесто како актери се спомнуваат ВМРО-ДПМНЕ (27 пати), Димитар Ковачевски (20 пати), Владата на СДСМ и ДУИ (17 пати), СДСМ (12 пати).

Еднострано известување

Трендот кој продолжува да алармира е едностраното известување, особено видливо во прилозите кои се предмет на нашата анализа. Од вкупно 87 прилози кои содржеле штетен наратив, точно половината (44 или 50,5 %), имале или само еден извор (41 или 47,1 %) или воопшто не содржеле извори, односно новинарот се јавува како извор (3 или 3,4 %).

Во останатите случаи, во 21 прилог (24,1 %) консултирани се два извора, додека во 22 прилога (25,3 %) три или повеќе извори. На ова се надоврзува и вклучувањето на само една страна во прилогот и тука ги гледаме речиси истите резултати, односно само во 17 прилози (19,5 %) новинарот вклучил повеќе страни во прилогот (41 само една страна и 26 две страни).

Табела 21. Приказ на застапеност на страната на изворите во прилозите кои имаат штетни наративи

Повторно кај ТВ Алфа гледаме најмногу едностраност во пристапот, односно 16 од вкупно 23 прилози (69,6 %) вклучиле само една страна, 5 (21,7 %) две страни, додека само во 2 прилога (8,7 %) гледаме повеќе страни. Сепак, анализата во декември покажува дека и останатите медиуми не се премногу далеку од едностраниот пристап во информирањето, кога се работи за прилозите со штетен наратив. Кај ТВ Сител и ТВ Алсат М гледаме дека точно 60 % од овие прилози содржеле само една страна, додека кај ТВ Телма и МТВ 1 тоа е случај за 50 % од прилозите.

Најчести штетни наративи

Во декември се утврдени вкупно 87 прилози, во кои се забележани вкупно 162 индикатори кои предизвикуваат еден од штетните наративи кои се предмет на истражувачкиот процес, односно секој прилог во просек содржи по два такви индикатора за „штетност“. Ни во овој период нема големи разлики кога се во прашање типовите наративи кои доминираат во информативниот блок на ТВ-станиците. Повторно, најзабележителни се индикаторите поврзани со тврдења за корумпираност, неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службената должност без обид за поткрепа на тие тврдења (35 случаи) и прилозите поврзани со непроверени наоди (или наоди што тешко можат да се проверат) кои се користат како основа за обвинување на политички противници (вкупно 33 случаи). По нив следат прилозите поврзани со етикетирање, исмевање и грубо непочитување на други лица и употребата на негативни зборови (22).

Прилозите кои во себе содржат ваков тип индикатори, најчесто биле причина за креирање на следниве наративи: поткопување на довербата (65), пристрасно селектирање (28), напади на личноста или демонизација (22), популизам (13), поттикнување поделби (12) итн.

British Embassy
Skopje

Ова истражување е спроведено во рамки на проектот „Употреба на новинарство засновано на факти за подигање на свеста и спротивставување на дезинформациите во медиумскиот простор во Северна Македонија“ финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.

ИК Институт за
комуникациски
студии

ШТЕТ-НА

НЕ ВЕРУВАЈ
ПРОВЕРУВАЈ!
#користифакти